

30. KONFERENCE ČESKÉ HERPETOLOGICKÉ SPOLEČNOSTI A SETKÁNÍ HERPETA

17. - 19. 7. 2015

Prachov, Muzeum přírody Český ráj (MPČR)

PROGRAM A ABSTRAKTY

Vážení přátelé obojživelníků a plazů,

že do Českého ráje, cesta příjemná je se přesvědčili účastníci konference České herpetologické společnosti před třinácti lety a opakovaně účastníci Setkání přátel obojživelníků a plazů, na která navázala od roku 2013 setkání HERPETA. Letos tedy společně uvidíme, co je nového v Muzeu přírody Český ráj (MPČR) a jak se daří obojživelníkům a plazům v Prachovských skalách a okolí.

V rámci prachovských setkání se většinou jezdíme dívat do Bradlecké Lhoty na mločí potok. Většinou jsme měli štěstí a vidali desítky larev a někdy i dospělce. Tato tradiční exkurze nebude chybět ani letos.

Martin Šandera.

Program:

Pátek 17. 7.

příjezd od 16:00

18:00 - 19:00 valná hromada HERPETA

19:00 - 20:00 večeře

20:00 - 21:00 členská schůze ČHS

21:00 večerní prohlídka Muzea přírody Český ráj a zahrady – **praktická ukázka testeru HI98130 (HANNA instruments) pro měření vlastností vody v terénu**, fóliové tůně s čolky a žábami, diskuse

Sobota 18. 7.

8:00 - 9:00 snídaně

Pořadí exkurzí a přednášek dle aktuálního stavu počasí.

Délka standardních přednášek je 20 min včetně diskuse.

9:00 přednášky

Wolf J.: Pojednání o salamandrologii

Šíkola M., Chajma P.: Fólie jako regulátor sukcese umělých tůň

Funk A.: K úbytku diverzity a populací obojživelníků v chráněných územích na příkladu

PP Milíčovský les a rybníky (Praha)

Šandera M.: Počínající projekty zachování ropuchy krátkonohé a želvy bahenní v ČR

Rozínek R.: Herpetologická stanice a testování chytridiomykózy pomocí přístroje GENIE II

poster

Šandera M.: Hladoměr – hladové ryby a beznohé žáby: biologická nerovnováha v novém mokřadu

cca v 12:00 oběd

Exkurze – dle počtu účastníků a vozidel

PP Dubolka – dvě fóliové tůně (čolek obecný, skokan štíhlý), ještěrka obecná, slepýš křehký

Bradlecká Lhota – mločí potok

PR Prachovské skály

19:00 - 20:00 večeře

20:00 Šandera M., Lazurková M.: Fotbal vs. faunistika na Korfú aneb jak to zvládnul mladý adept

21:00 večerní prohlídka zahrady Muzea přírody Český ráj, posezení u ohně, diskuse

Neděle 19. 7.

8:00 - 9:00 snídaně

Exkurze

Lepářovy tůně – čolek horský, případně pátrání po zmiji na Oborských lukách

12:00 - 13:00 oběd

Odjezd.

Změna programu vyhrazena!!!

Fólie jako regulátor sukcese umělých tůňMartin Šíkola, Petr Chajma; *Katedra Ekologie, Fakulta životního prostředí, Česká zemědělská univerzita v Praze*

Umělé tůně se jako podpora populací obojživelníků v ČR používají již od počátku devadesátých let minulého století. Při jejich budování se občas naráží na problém potřeby stavby tůně na propustném podloží. Tento je poté řešen položením fólie na dno tůně. Jak ale ukazuje naše práce, fólie dokáže účinně plnit i jinou funkci než retenční, a sice regulačně sukcesní. Monitoring byl prováděn na 19 umělých tůních poblíž Kraslic na Sokolovsku po dobu tří let. Pomocí zobecněných lineárních modelů, kde vysvětlovanou binomickou proměnou byla přítomnost jednotlivých druhů a vysvětlující jednotlivé charakteristiky prostředí, byly napřed zjištěny stanovištní preference zdejších druhů (čolek horský, č. obecný, č. hranatý, ropucha obecná, skokan hnědý). U čolka horského byla zjištěna preference tůň s hloubkou okolo 30 cm ($p \leq 0,05$) a středním sklonem břehů (30–60°; $p \leq 0,05$). U čolka obecného byla zjištěna preference tůň o hloubce 30–40 cm s vysokou pokryvností vegetací (obojí $p \leq 0,05$). U čolka hranatého byla zjištěna preference fóliových tůň s minimální pokryvností vegetací. U skokana a ropuchy žádné preference zjištěny nebyly. Podle těchto údajů a údajů z literatury lze usuzovat, že různé druhy obojživelníků preferují tůně v různém sukcesním stádiu, tedy s různou mírou zrůstu vegetací. Pro druhy s preferencí raně sukcesních stádií je tedy třeba udržovat tůně jen s minimem vegetace. V tomto kontextu vznikla hypotéza, že fólie na dně tůně může zpomalit tempo zrůstu vegetací. Tuto hypotézu jsme ověřili pomocí logistické regrese, kde vysvětlovanou proměnnou o šesti hladinách byla pokryvnost vegetací a vysvětlující proměnnou použití fólie na dno tůně (ano/ne). Bylo zjištěno, že ve fóliových tůních je signifikantně menší pokryvnost vegetací než v přírodních, a to i navzdory tomu, že dvě třetiny fóliových tůň jsou o šest let starší než tůně přírodní. V nejbližší době bychom chtěli zjistit, zda se použitím fólie na dno tůně nedají ušetřit finance na následné údržbě.

K úbytku diverzity a populací obojživelníků v chráněných územích na příkladu PP Milíčovský les a rybníky (Praha)Andrej Funk; *časopis Živa*

Výrazný pokles biodiverzity přírody v České republice, a to včetně značného úbytku lokalit a populací obojživelníků, se tradičně spojoval s různými projevy intenzifikace zemědělství, průmyslu a jiných lidských aktivit v 50.–80. letech, zvláště pak v 70.–80. letech. Na počátku 90. let sice došlo k mnoha změnám v charakteru našeho zemědělství i průmyslu a do určité míry se zvýšily aktivity státní i nevládní ochrany přírody, ale přesto negativní tlak na zbylé populace našich obojživelníků pokračuje. Na jedné straně už tedy nedochází k intenzivnímu odvodňování krajiny melioracemi, do určité míry se snížila míra chemizace v zemědělství a intenzita spadu průmyslových zplodin apod., ale na druhé straně se stále zvyšuje zastavěnost volné půdy, fragmentace krajiny dopravní infrastrukturou, skládka zemědělských monokultur jen doznala určité modifikace (řepka, kukuřice), intenzivní lesnictví v podobě převážně smrkových plantáží pokračuje v neztenčené míře, což platí i pro intenzivní formy produkce ryb ve většině rybníků. Navíc některé způsoby „nápravy ekologických škod“, jako technické rekultivace výsypek, lomů aj. ploch po těžbě surovin, nebo útlum činnosti ve vojenských újezdech mají paradoxně kontraproduktivní efekt. A tak po předchozím zmenšení populací a počtu lokalit např. u čolka velkého, rosničky zelené nebo skokana ostronosého (obzvláště kritická situace nastala u posledních izolovaných lokalit ropuchy krátkonohé) dochází v posledních letech k podobně negativnímu trendu např. i u čolka obecného, kuňky obecné (ohnivé), ropuchy zelené nebo dokonce i u ropuchy obecné či skokana hnědého. Tématem přednášky pak je nastínění často problematické situace na lokalitách, kde by (nejen) obojživelníci teoreticky měli mít ještě dostatečné zázemí – ve zvláště chráněných územích, navíc těch, které byly vyhlášeny buď přímo, nebo částečně na ochranu obojživelníků. Bohužel i v současnosti stále dochází k tomu, že na jedné straně na těchto lokalitách probíhají různé formy ochrannářského managementu (což je pozitivní posun oproti časům pasivní „ochrany“ jen v podobě vyhlášení chráněného území a zákazu lidské činnosti), ale na druhé straně je tato aktivita často nedostatečná, pomalá či jinak neúčinná (nedostatek financí, resp. jejich nerovnoměrné využívání, byrokratizace státní správy, někdy i chybný plán péče apod.). Případně k této péči o lokality už došlo pozdě a místní populace obojživelníků prodělaly takový pokles početnosti, že v současnosti už nereagují opětovným nárůstem. A tak např. přírodní památka Milíčovský les a rybníky je sice i nadále prezentována jako chráněné území s nejbohatší diverzitou obojživelníků v Praze, reálná situace je ale ve skutečnosti složitější. Některé druhy zde i nadále lokálně celkem prosperují (ropucha obecná, skokan štíhlý, skokan skřehotavý), u jiných druhů došlo ale k tak výraznému snížení početnosti, že zde přetrvávají jen na hranici udržitelnosti (čolek obecný, kuňka obecná, ropucha zelená, skokan hnědý), nebo je jejich výskyt v současnosti nejistý (čolek velký, rosnička zelená) až nezvěstný (skokan ostronosý). Navíc přehledy o místní diverzitě zahrnují i druhy pravděpodobně chybně určené (skokan zelený, krátkonožý, močná i ten ostronosý), v oblasti nepůvodní (pokus o introdukci kuňky žlutobřiché) nebo asi jen náhodně migrující (blatnice skvrnitá – pokud zde nebyla/není jinak přehlížena).

Počínající projekty zachování ropuchy krátkonohe a želvy bahenní v ČR

Martin Šandera; *HERPETA*

Ropucha krátkonohá patří k nejhroženějším obojživelníkům a želva bahenní je nejhroženějším plazem v ČR. Organizace HERPETA v roce 2014 započala úsilí o zachování těchto druhů v přírodě ČR.

Příprava záchranného programu pro ropuchu krátkonohou (*Epidalea calamita*) je projekt, který je realizován od ledna 2015 do dubna 2016 a který je financován z prostředků EHP fondů 2009 – 2014 a Ministerstva životního prostředí. Cílem je získání všech potřebných informací a údajů pro přípravu záchranného programu. Cílem terénního průzkumu bude ověření výskytu, odhad početního stavu populací a získání údajů o charakteristikách lokalit. Součástí textu záchranného programu bude návrh konkrétních managementových opatření na jednotlivých lokalitách. Ropuchy krátkonohe můžou k rozmnožování od dubna do července, případně srpna, využívat i periodické tůně a kaluže na nově vzniklých stanovištích např. v pískovkách, lomech a na polích.

Želva bahenní v ČR je dlouhodobý projekt. Otevřená pracovní skupina sestávající ze zástupců různých institucí se utvořila v únoru 2014 na semináři v Městském muzeu v Čelákovcích. Na semináři byly diskutovány možné kroky a zároveň absence dostatečných údajů o aktuálním výskytu. Známe je rozmnožování jedné nepůvodní populace a výskyt malých populací nebo jedinců většinou neznámého původu, avšak nelze vyloučit přezívání nebo i rozmnožování dalších, třeba i původních populací nebo jedinců. Prvními započatými kroky projektu jsou získání údajů o aktuálním výskytu, zjištění příslušnosti želv k fylogenetickým liniím a modelování výskytu na základě stanovištních teplotních charakteristik. Želva bahenní je vhodný deštníkový druh, obnovou písčín nevsazením stromků po kácení v blízkosti mokřadů by se vytvořila stanoviště pro další vzácné druhy živočichů a rostlin.

Pokud zaznamenáte výskyt ropuchy krátkonohe nebo želvy bahenní, prosím o poskytnutí informace (www.herpeta.cz, m.sandera@seznam.cz). Záznam můžete případně uvést do NDOPu nebo na BioLib (www.biolib.cz).

Herpetologická stanice a testování chytridiomykózy pomocí přístroje GENIE II.

Roman Rozínek; *NaturaServis s.r.o.*

Herpetologická stanice společnosti NaturaServis s.r.o. a deponační nádrže v ní umožňují realizovat celou řadu aktivit na ochranu obojživelníků, plazů, ale také mlžů, raků i rostlin. Venkovní nádrže zajišťují světelnou a tepelnou periodu, samovolné přikrmování nalétáváním hmyzu, zajišťují genetickou čistotu držených exemplářů, mají účinnou ochranu proti predátorům, jsou snadno slovitelné a umožňují po desinfikování opakované použití pro stejný nebo jiný druh. Jejich variabilita velikosti, profilu dna, poměru souše a vody, míry zastínění, a dalších faktorů, umožňuje v nich držet široké spektrum obojživelníků, plazů, mlžů, raků, ale i rostlin. V těchto nádržích držíme téměř kompletní herpetofaunu ČR, některé evropské zástupce i několik exotických druhů.

Dalším projektem je pomocí zakoupeného mobilního přístroje GENIE II testování obojživelníků na plísňové onemocnění – chytridiomykózu, držení nemocných jedinců v deponačních nádržích, jejich léčeni a po kontrolním vyšetření jejich vypouštění na náhradní biotopy. Vyžaduje to velká hygienická opatření a nemalé náklady.

Hladoměr – hladové ryby a beznohé žáby: biologická nerovnováha v novém mokřadu

Martin Šandera; *HERPETA*

Mokřad a tůně Hladoměr tvoří soustava tůní u Staré Lysé ve středním Polabí. Mokřad byl vybudován v letech 2009 – 2011. Od počátku se na lokalitě vyskytovala hojně nepůvodní střevlička východní. Do větších tůní byly vysazeny v roce 2011 mladé štiky obecné a v říjnu 2013 mladí candáti obecní, aby redukovali početní stavy střevličky.

Pravidelné sledování výskytu obojživelníků bylo zahájeno v září 2013, kdy byl zjištěn častý výskyt metamorfovaných skokanů skřehotavých se zdeformovanými zadními končetinami. Skokanům chyběly části jedné nebo obou končetin, některým chyběla končetina téměř celá nebo byly končetiny neporušené, ale zkrácené. Rozbory vody a sedimentu vyloučily působení pesticidů. Orientační průzkum odchyty ryb ukázal výskyt střevličky východní a koljušky tříostné, zejména v nejmenší tůni bez štik a candátů, kde bylo zároveň nejvíce adultních i juvenilních skokanů skřehotavých. Na podzim 2013 a během roku 2014 byl při opakovaných návštěvách zjištěn výskyt deformací končetin u pulců, postiženo bylo okolo 80 % procent generace. Nelze vyloučit působení nymf vážek, ale jejich výskyt na lokalitě je nízký. Pozorování na lokalitě a v akváriu ukázalo jako původce deformací končetin střevličku východní, koljuška tříostná se zakusuje do ocasních lemů pulců.

Hmyzími nebo rybími predátory způsobené deformace končetin u pulců nebo metamorfovaných jedinců jsou běžné u několika procent (do 5 %) generace. Vyšší procento pak ukazuje na biologickou nerovnováhu na lokalitě, což je případ sledované lokality. Z 80 % postižených jedinců je zřejmě většina ulovena různými predátory nebo podlehne kanibalismu. Postižení jedinci méně úspěšně zimují a do dalších let přežívá jen několik z nich. Přes značný predanční tlak je populace nepostižených jedinců skokana skřehotavého početnější než na lokalitách v okolí. Případ z Hladoměře zřejmě opět ukazuje na osvědčené pravidlo, že je v rámci mokřadu lepší vybudovat více různých tůní či nádrží než jednu velkou.